

Kingdom of the Netherlands

ЛАБОРАТОРІЯ
ЗАКОНОДАВЧИХ
ІНІЦІАТИВ
www.parlament.org.ua

Netherlands Institute for
Multiparty Democracy

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ПАРЛАМЕНТАРЯ: СТРУКТУРА, ЗМІСТ, ТЕМАТИКА РЕАЛІЇ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

ЛАБОРАТОРІЯ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ
КИЇВ, 2017

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

Даний звіт створений у рамках проекту Лабораторії законодавчих ініціатив «Підтримка демократичної політичної культури у Верховній Раді через політичний діалог та етичні стандарти», що виконується за підтримки Програми Матра (Посольство Королівства Нідерланди) та у партнерстві з проектом БДІПЛ ОБСЄ «Зміцнення діалогу між громадянським суспільством і ключовими державними установами в Україні в сфері людського виміру», Нідерландським інститутом багатопартійної демократії та за сприяння Програми USAID "РАДА: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво".

Проект Лабораторії законодавчих ініціатив спрямований на підвищення якості парламентського процесу через підтримку міжпартійного діалогу і просування етичних стандартів у парламенті і передбачає:

- Створення міжпартійного діалогового майданчику для обговорення етичних дилем;
- Дискусії у форматі світових кафе за участі провідних експертів БДІПЛ ОБСЄ та Нідерландського інституту багатопартійної демократії для фасилітації діалогу;
- Інклюзивний процес напрацювання Кодексу парламентської етики або іншого механізму регулювання, "власниками" якого є самі депутати;
- Проведення інтерактивних тренінгів на теми парламентської етики та політичних партій, консультації із заінтересованими сторонами та громадськістю;
- Формування аналітичних звітів за результатами дискусій, що стануть основою проекту Кодексу парламентської етики.

Результатом проекту стане підвищення рівня культури політичного діалогу, посилення міжпартійної співпраці, наближення до міжнародних стандартів відповідно до рекомендацій Місії Кокса та поновлення довіри до Верховної Ради.¹

Даний документ має на меті узагальнення дискусій народних депутатів України, міжнародних експертів, експертів БДІПЛ ОБСЄ та заінтересованих сторін на базі діалогового майданчика. Крім того, документ пропонує кодифікацію наявного законодавства у сферах, що входять у поле відання Кодексу.

Звіти на основі дискусій у рамках діалогового майданчика ляжуть в основу майбутнього Кодексу парламентської етики та підлягають широкому обговоренню.

¹Доповідь та дорожня карта щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України [Електронний ресурс] / 1 – Режим доступу до ресурсу: <http://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20160301RES16508/20160301RES16508.pdf>.

1. ВСТУП

Етичні кодекси чи кодекси поведінки існують віддавна як інструменти, покликані регулювати поведінку членів умовних професійних колективів. Вони уміщують і фіксують те, що ми сьогодні називаємо найкращими практиками. Ці практики мають на меті забезпечити гармонійне й ефективне функціонування індивіда в групі і водночас самої групи як об'єднання таких індивідів. У старих демократіях кодекс поведінки для парламентарів є справді результатом певної еволюції цього інституту. Однак нові парламенти виникають і досі, й не лише в процесі глобалізації. Найпершим прикладом такого новітнього парламенту, який буквально виник з нуля в 50-их роках минулого століття, є Європарламент. Кодекс поведінки для нього було укладено в 2012-му.

Потреба в негайній імplementації найновітніших інструментів представницької демократії виникла також у країнах колишнього Радянського Союзу і, ширше, Радянського блоку. Що стосується етичного кодексу, то його імplementація як окремого статуту і досі є актуальним питанням, що стоїть на порядку денному в багатьох державах (зокрема в Швеції його було прийнято аж у 2016-му). Кодифікація і ухвалення норм поведінки для членів парламенту єдиним пакетом на сьогодні є гарячою тенденцією. Україна внаслідок відомих історичних перипетій має відносно молодий демократичний парламент. Тому навряд чи можна ставити під сумнів те, що має бути зроблено все можливе, щоб підтримати й удосконалити його роботу. Про те, що це є одним з першочергових завдань для українського політикуму, свідчать як постійні скандали в стінах Верховної Ради, якими рясніють сторінки преси, так і тотальна недовіра населення до самого інституту.

Та постає цілком виправдане питання: чи справді ухвалення етичного кодексу може змінити «шкідливі» звички і традиції, притаманні українським депутатам? Наукове вивчення

проблеми ефективності етичних кодексів парламентарів розпочалося відносно недавно². Наївно було б очікувати, що вже імplementація кодексу негайно вплине на ситуацію. Однак усі погоджуються з тим, що сам процес укладання кодексу, під час якого парламентарі визначатимуть для себе, що таке прийнятна поведінка, які її моделі існують в суспільстві, якої поведінки суспільство очікує від них, а також ознайомляться із найкращими світовими практиками є важливою віхою на шляху дорослішання і зміцнення української політичної системи, політичної культури і самої держави.

Від початку було б доречно визначитися з термінами. По-перше, й насправду ми маємо справу відразу з двома поняттями: кодекс етики і кодекс поведінки. Перший з них може видаватися загальнішим та об'ємнішим за змістом. Інколи говорять про те, що кодекс поведінки є однією із складових етичного кодексу. Однак це не є твердим правилом. І в дослідженні ОБСЄ БДІПЛ під назвою «Професійні й етичні стандарти для парламентарів: Аналіз наявної ситуації» пишуть: «Терміни “кодекс поведінки” і “кодекс етики” інколи використовуються як взаємозамінні, і в різних мовах вони можуть мати різні конотації. Ми використовуємо термін “кодекс поведінки”, але це стосується і систем, у яких віддається перевага терміну “кодекс етики”».³ Вибір терміну може бути питанням не лише вжитку чи якихось естетичних міркувань. Цілком зрозуміло, що слова «етика» й «етичний» не дарма сплили на поверхню першими й викликали певний резонанс в українському суспільстві. Їхній критичний і мотиваційний потенціал треба взяти до уваги. Адже навіть під час періоду активного обговорення перспектив запровадження Етичного кодексу парламентаря в лютому 2017 році у Верховній Раді відбулася чергова штовханина між депутатами фракції «Блок Петра Порошенка» Іваном Мельничуком та Сергієм Лещенком, ініційована Мельничуком. І порваний піджак Лещенка є черговим доказом

² Донов https://www.transparency.org/whatwedo/answer/the_effectiveness_of_codes_of_conduct_for_parliamentarians

³ Профессиональные и этические стандарты для парламентариев: Анализ существующей ситуации. – Варшава: БДИПЧ ОБСЕ, 2012. – 8 с.

того, що кодекс є необхідним та своєчасним.

Перед тим як перейти власне до обговорення змісту поняття етичний кодекс, який і буде використовуватися надалі, має певну доцільність розглянути також і саме поняття «кодекс». Його смисл може варіюватися залежно від правової системи. Для країн, що долучені до традиції римського цивільного права (романо-германська правова система), воно має легалістські конотації, в сенсі що такі правила мають складати окремий статут, тобто окремий документ. Але в дійсності етичні настанови і правила поведінки зазвичай входять до різних регулятивних нормативно-правових актів. У країнах англо-американської правової системи (загального права) під кодексом мається на увазі зовсім протилежне: певну домовленість у межах інституції, яка не закріплена в одному статуті (документі).⁴ З одного боку, Україна належить до романо-германської сім'ї правових систем, і навіть у рекомендаціях, запропонованих експертами Лабораторії законодавчих ініціатив у полісі пейпері «Кодекс поведінки для парламентарів: європейські кращі практики, українські реалії та перспективи» йдеться саме про розробку, ухвалення та імплементацію окремого законодавчого акту щодо парламентської етики. З іншого ж боку, проведена робота з кодифікації чинних законів показує, що наразі антикорупційна складова є достатньо добре пропрацьованою в новому Законі України «Про запобігання корупції» (йдеться про запровадження Національного агентства з питань запобігання корупції, визначення конфлікту інтересів та механізму його врегулювання, вимогу декларувати майно), так само там закладено певні загальні принципи етичної поведінки. У Кодекс України про адміністративні правопорушення і Кримінальний

кодекс України внесено зміни, що стосуються відповідних санкцій. Звідси створення й ухвалення цілком нового законодавчого акту може видаватися на перший погляд проблематичним. Але певні ключові питання, що неминуче вимагають уваги і потребують законодавчого регулювання, наприклад лобізм, досі належним чином не оформлені в українському законодавстві. Крім того, зважаючи на той факт, що самі парламентарі, зокрема під час обговорення перспектив реалізації етичного кодексу в кулуарах, ініційованого Лабораторією законодавчих ініціатив у лютому 2017 року, вказували на те, що вони не в повній мірі інформовані про наявну законодавчу базу, то потреба в єдиному систематизованому зібранні етичних норм стала доволі оприявленою. Для того щоб відповісти на питання про те, що таке етичний кодекс, можна застосувати стратегію розбору того, з чого він складається і чим наповнений. Тобто йдеться про структурний і тематичний аналіз. Розпочнемо з останнього. Дві головні теми, яких стосується кодекс етики, – це (анти)корупція і поведінка народних обранців на робочому місці і, ширше, в публічному просторі.⁵ Що ж до структури кодексу, то в ідеалі він має мати трійчасту будову:

- виклад етичних принципів;
- правила, як інтерпретувати і застосовувати ці принципи в професійному житті парламентарів;
- деталізована інструкція стосовно щоденної поведінки.

⁴До Power G. Handbook on Parliamentary Ethics and Conduct: A Guide for Parliamentarians [Електронний ресурс] / Greg Power // GOPAC-WFD. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://www.gpgovernance.net/wp-content/uploads/2013/09/HandbookonParliamentaryEthicsandConductFinal2010_EN.pdf.

⁵Power G. Handbook on Parliamentary Ethics and Conduct: A Guide for Parliamentarians [Електронний ресурс] / Greg Power // GOPAC-WFD. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://www.gpgovernance.net/wp-content/uploads/2013/09/HandbookonParliamentaryEthicsandConductFinal2010_EN.pdf.

2. ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ

Як приклад принципів, що визначають етичні правила і стандарти, можна взяти «Сім принципів публічного життя», розроблених відповідним комітетом у Великій Британії. Ці сім принципів включають:

1. самовідданість,
2. непідкупність,
3. об'єктивність
4. відповідальність,
5. відкритість,
6. чесність,
7. лідерство.⁶

Що стосується українського законодавства, то певний засадничий характер має стаття 8 Закону України «Про статус народного депутата», яка встановлює наступні норми: «дотримуватися загальноновизнаних норм моралі»; «завжди зберігати власну гідність»; «поважати честь і гідність інших народних депутатів, службових та посадових осіб і громадян».⁷ У законі «Про запобігання корупції» запропоновано кілька «поведінкових» принципів: неупередженість, компетентність і ефективність.⁸ Доволі очевидним фактом є їхня одностороння спрямованість, у тому сенсі що всі вони характеризують одне поняття – професіоналізм. І навіть разом з наведеною вище статтею 8 вони є недостатніми для повноцінного розділу, звідси в підготовленій Лабораторією законодавчих ініціатив кодифікації його довелося доповнити пунктами про поведінку в залі засідань та ін. Хочеться також звернути увагу на те, що внаслідок недостатнього розвитку локальних філософій права і політики, поняття «гідність» потребує певного розкриття і пояснення.

⁶ The 7 principles of public life [Електронний ресурс]. – 1995. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/publications/the-7-principles-of-public-life/the-7-principles-of-public-life--2>.

⁷ Закон України "Про статус народного депутата України" [Електронний ресурс]. – 1993. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.

⁸ Закон України "Про запобігання корупції" [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

2.1. ПРИВАТНЕ І ПУБЛІЧНЕ

Окремого висвітлення потребує питання суспільних зобов'язань парламентарів та виконання цих зобов'язань у публічному просторі. Річ у тім, що в Регламенті Верховної Ради України (стаття 51) прописано, що якщо народний депутат виголосив образливі слова стосовно іншого народного депутата чи депутатської фракції (депутатської групи), і конфлікт на засіданні парламенту не було вичерпано, то за наявності письмового звернення від ображеного депутата чи фракції і відповідного висновку регламентного комітету Верховна Рада може ухвалити рішення про позбавлення народного депутата права брати участь у пленарних засіданнях (максимально в п'яти засіданнях)⁹ Щодо такої ж поведінки, наприклад, на комітетських засіданнях, комітетських слуханнях, прес-конференціях, брифінгах та ін., а також на сторінках преси чи в мережі інтернет у Регламенті нічого не говориться. Звідси виникають казуси, коли депутат не особливо дбає про зміст своїх висловлювань, наприклад, у прямому ефірі, але на скарги від інших народних обранців чи обранок щодо його поведінки регламентний комітет як санкцію може запропонувати лише попередження. Така ситуація склалася у випадку із депутатським зверненням Войціцької В.М., Сотник О.С. та Подоляк І.І., які поскаржилися на сексистський вислів Барни О.С. у програмі 24-го каналу «Ток-шоу ЧЕ» від 12 лютого 2016 року. Депутат, звертаючись до своїх колег по парламенту, заявив: «Готель "Україна", 519 номер, завжди ввечері я там знаходжуся. Заходьте, і буде корисно і приємно». У роз'ясненні щодо свого рішення регламентний комітет наводить як аргумент те, що порушення етичних норм мало місце не на сесійному засіданні і поза стінами парламенту, «тому правових підстав для позбавлення народного депутата Барни О.С. права брати участь у п'яти пленарних засіданнях

Верховної Ради України у спосіб, передбачений статтею 51 Регламенту Верховної Ради України, немає». До слова, треба зауважити, що наразі Верховною Радою VIII скликання ще жодного разу не було ухвалено санкцію про позбавлення народних обранців права брати участь у пленарних засіданнях, хоча кілька разів це питання виносилося на голосування. Наприклад, стосовно того ж самого Барни О.С. Залишається також відкритим питання про те, наскільки важкої, принаймні репутаційної, шкоди завдала би деяким депутатам заборона відвідувати Верховну Раду.

Образливу цитату, наведену вище, було запропоновано недарма. Річ у тім, що гендерна проблема гостро стоїть на порядку денному в українському політичному житті. Один з учасників дебатів щодо запровадження етичного кодексу зазначив: «Коли ми говоримо про кодекс поведінки, ми не можемо говорити про це окремо від принципів гендерної рівності». Зокрема, під час консультацій з депутатами в кулуарах і під час наради «Діалог з питань парламентської етики»¹⁰ на рахунок того, що повинен регулювати етичний кодекс, висловлювалися наступні зауваги і побоювання: сексизм; брак гендерно чутливої мови; (недо)представництво жінок у парламентських делегаціях; жінки рідко отримують слово на засіданнях у комітетах. На сьогодні українське законодавство є переважно гендерно нейтральним. Але водночас це законодавство є сліпим і нечутливим до ситуацій, які носять системний, а не поодинокий характер. Вирішення поставленої проблеми радше ж вбачається не в прямому введенні відповідних положень до Регламенту ВРУ чи іншого нормативно-правового акту, а через розширення дії статей 51 і 52 Регламенту завдяки впровадженню таких понять, як «публічна сфера» чи «публічний простір».

⁹ Т Закон України "Про Регламент Верховної Ради України" [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>.

¹⁰ <http://www.osce.org/odihr/251451>

Яким чином ще можна протидіяти сексистській поведінці в парламенті і поза його межами? Верховний Суд України на роз'яснення законодавства, що регулює захист гідності та честі особи, зазначив (Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 №1), що поняття честі та гідності наразі не регулюються законодавчим чином, тому що вони є морально-етичними категоріями й одночасно особистими немайновими правами. Суд запропонував своє визначення гідності, в якому, треба відмітити, є рядки про цінність кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної істоти. Ми б, однак, хотіли звернути увагу на повагу і гідність як особисті немайнові права, бо їхній захист передбачено Цивільним та Кримінальним кодексами України. У главі 3 «Захист цивільних прав та інтересів» Цивільного кодексу статтею 23 забезпечується право на компенсація моральної шкоди.¹¹ Відповідальність за порушення прав громадян на підставі їхньої расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками прописана у статті 161 Кримінального кодексу.¹² Вочевидь, формула «за іншими ознаками» потребує інтерпретації та письмової фіксації належним органом. Вважається доцільним не обмежуватися в таких випадках зверненнями до Комітету з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради України чи сподіваннями на запровадження етичного кодексу парламентаря, а йти до суду. Оскільки така, в певному сенсі, низова активність буде запорукою того, що після утвердження етичного кодексу, його положень будуть дотримуватися, а громадськість буде стежити за його виконанням, навіть якщо взяти до уваги, що йдеться про український суд.

Запровадження кодексу етики парламентаря піднімає на поверхню питання про співвідношення публічного та приватного, особливо в тому випадку, якщо в ньому будуть міститися санкції за невідповідну (неетичну) поведінку. Як вже йшлося раніше, поведінка поза парламентом не може прирівнюватися до приватного життя народного депутата або депутатки як індивідів. Останнє є також одним із пунктів, наведеним під час обговорення вмісту етичного кодексу. Під правом на приватність зазвичай розуміють право на повагу до приватного та сімейного життя і невтручання держави в цю сферу. У дослідженні «Професійні й етичні стандарти для парламентарів: Аналіз наявної ситуації»¹³ звертають увагу на цей аспект і наголошують, що й у випадку з народним представником чи представницею право на приватність жодним чином не може бути порушеним. Межею, де закінчується сфера приватного є той момент, коли наявний приватний інтерес суперечить суспільному чи державному. Внаслідок цього виникає потреба в декларуванні приватних інтересів та доходів і майна парламентарями.

Довіра до парламенту є ключовим аргументом на користь запровадження етичного кодексу. Відкритість і підзвітність справді видаються важливими чинниками, які можуть вплинути на ставлення суспільства до діяльності чи не найважливішого державного органу. Треба визнати, що сама його політична вага породжує невинуваті сподівання і хибним чином приписувані обов'язки. Тому загалом діяльність Верховної Ради потребує не лише постійного моніторингу, а й постійного висвітлення активності, інформування про її статус і функції,

¹¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – 1984. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

¹² Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] // 2001 – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

¹³ Профессиональные и этические стандарты для парламентариев: Анализ существующей ситуации. – Варшава: БДИПЧ ОБСЕ, 2012. – 21 с.

програм громадянської освіти. Коли говорять про відкритість, то під цим мають на увазі не лише добросовісну поведінку чи антикорупційну політику. У фокус потрапляють також законотворчий та законодавчий процеси, які в українському середовищі зазнають специфічних модифікацій та деформацій. Стурбованість депутатів з цього приводу виражається в тому, що і на обговоренні етичного кодексу парламентаря виносилися такі питання, як: привласнення чужих законопроектів і відсутність авторського права; монополізація певних тем. Перші дві проблеми, швидше за все, мають бути вирішеними через внесення змін до Регламенту Верховної Ради України. Востанньому випадку йдеться про те, що через, умовно кажучи, набуття «спеціалізації» одними парламентарями в межах певних тем, законодавчі ініціативи на цьому полі від інших членів парламенту начебто

приречені на поразку під час голосування. Це припущення є дискусійним, але в кожному разі його вирішення навряд чи можливе у форматі етичного кодексу. Повертаючись до принципу відкритості, треба взяти до уваги і той факт, що сам етичний кодекс, який ще чекає і на розробку, і на ухвалення, має бути відкритим і доступним для громадськості. У разі якщо він не отримає статусу окремого закону, дуже важливо, щоб він був розміщений на сторінці Верховної Ради України, був доступним для завантаження і копіювання. Так само є суттєвим, щоб було запроваджено процедуру звернень і отримання відповіді громадянами щодо неетичної поведінки народних обранців. Інакше етичний кодекс приречений залишитись у статусі чергової декларації про добрі наміри.

3. ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ

Належна поведінка парламентаря на сьогодні регулюється Конституцією України, Регламентом Верховної Ради України, законами «Про статус народного депутата України» і «Про запобігання корупції». При чому варто зазначити, що в останньому прописано норму, що саме цей закон «є правовою основою для кодексів чи стандартів професійної етики». Про загальні принципи йшлося вище. Порушення принципів за звичаєм кодифікації не припускає санкцій. Принципи встановлюють стандарти. Наразі в наведених законах стосовно поведінки депутата прописано:

- 1) відповідальність за образу чи наклеп;
- 2) відповідальність за посягання на честь і гідність народного депутата;
- 3) дотримання дисципліни на пленарному засіданні;
- 4) обов'язок голосувати на засіданнях особисто;
- 5) обов'язок бути присутнім та особисто брати участь у засіданнях ВРУ.

Цей список має доволі вичерпний характер. І він аж ніяк не допомагає вирішити тих болючих моментів, які депутати винесли під час обговорення щодо можливого запровадження етичного кодексу, а саме: низька культура діалогу в парламенті; голосування після отримання смс від голів фракцій; фракційна диктатура проти фракційної дисципліни; права ЛГБТ; статус-шеймінг, тобто коли голос і думка, наприклад, голові комітету є важливішим за голос звичайного парламентаря; політичний тиск; знищення репутації; використання парламентської трибуни для самореклами. Можливо, не всі ці проблеми вирішуються завдяки імплементації етичного кодексу, і не всі вони потребуватимуть відповідних положень в його корпусі, але, як було показано вище, доволі гострими є питання

відносно поведінки депутатів у публічному просторі, гендерний аспект цього питання, а також про порядок і правила законотворчої і законодавчої процедур. Наведений список, який стосується правил поведінки парламентаря, наразі видається неповним і недостатнім.

За результатами роботи над кодифікацією чинних нормативно-правових актів, які закладають ґрунт для антикорупційної політики, виявлено, що цей бік справи перебуває в значно кращому стані. На заміну двох попередніх законів «Про засади запобігання і протидії корупції» (2011) та «Про правила етичної поведінки» (2013) Верховна Рада ухвалила єдиний закон «Про запобігання корупції» (2014). У цьому законі даються ключові дефініції, зокрема він визначає поняття «корупція», «приватний інтерес», «неправомірна вигода», «подарунок», «близькі особи» та ін. Також цим законом запроваджується Національне агентство з питань запобігання корупції і встановлюються його повноваження з контролю, моніторингу і регулювання конфлікту інтересів. Він прописує правила і порядок декларування майна особами, уповноваженими на виконання функцій держави, а також регулює отримання подарунків цими особами. Конфлікт інтересів та декларування подарунків були двома ключовими питаннями, які цікавили депутатів, навіть попри те що і перше, і друге вже з 2014 року визначається і регулюється чинним законодавством. За законом, **приватний інтерес – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.**¹⁴

На жаль, це формулювання є не зовсім

¹⁴ Закон України "Про запобігання корупції" [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

вдалим. Але видається, що приватний інтерес стосується не лише приватної сфери. Йдеться про те, що під час виконання своїх представницьких, контрольних чи законотворчих обов'язків у депутата може виникати особисте зацікавлення у впливі на ситуацію чи відстоюванні певних «політичних» позицій з корисливих мотивів. Таким чином виникає конфлікт інтересів, оскільки приватний інтерес – це те, що в цьому контексті суперечить інтересу суспільному і державному. Конфлікт інтересів буває потенційним і реальним. Обидва вони вважаються корупціогенними і вимагають як негайного повідомлення про наявність (не пізніше наступного робочого дня), так і подальшого врегулювання, шляхи якого досить детально вписані в законі.

Подарунком, за цим же законом, є грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової. Отримання такого подарунка призводить до принаймні потенційного конфлікту інтересів і вимагає відмови від нього і повідомлення керівництва. Щоправда особи, уповноважені на виконання функцій держави, можуть приймати подарунки в межах запропонованого законом концепту «гостинності», який в самому законі не отримав тлумачення і радше визначається через межову вартість: вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки. Що ж стосується декларування раніше отриманих подарунків, то вносити в декларацію відомості про подарунок потрібно лише за умови, якщо його

вартість перевищує п'ять прожиткових мінімумів. Також потрібно повідомляти, якщо грошові подарунки від однієї особи чи групи осіб за рік у сумі перевищують вже згадані п'ять прожиткових мінімумів.

Окремо депутати цікавилися санкціями за порушення положень етичного кодексу. При чому парламентарі неодноразово вказували під час усіх проведених консультацій, що, на їхню думку, дієвість кодексу прямо пов'язана із запровадженням санкцій. Голова Верховної Ради А.В. Парубій під час засідання «Діалог з питань парламентської етики» сказав: «Безкарність мотивує продовжувати порушувати правила, тому що немає альтернативи». Експертами Лабораторії законодавчих ініціатив було проаналізовано всі наявні в Регламенті ВРУ, Кодексі України про адміністративні правопорушення та Кримінальному кодексі регулятивні засоби, які стосуються неетичної поведінки та боротьби з корупцією. Основними санкціями, які пропонує Регламент є позбавлення права виступу на пленарному засіданні та права брати участь у пленарних засіданнях. Ці заходи мають вживатися тоді, коли промовець не дотримується дисципліни або виголошує образливі слова. Що стосується антикорупції, то тут адміністративні та кримінальні санкції застосовуються за наступних умов:

- 1) неповідомлення про наявність реального конфлікту інтересів;
- 2) вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів;
- 3) незаконне використання інформації, яка стала відома у зв'язку з виконанням службових повноважень;
- 4) порушення обмежень щодо сумісництва з іншими видами діяльності;
- 5) несвоєчасне подання декларації;
- 6) неповідомлення або несвоєчасне

повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку–нерезидента або про суттєві зміни в майновому стані;

7) подання завідомо недостовірних відомостей у декларації;

8) порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків;

9) одержання неправомірної вигоди особою, уповноваженою на виконання функцій держави.

За рекомендаціями, зокрема і від БДІПЛ ОБСЄ, етичний кодекс має включати розділ «Витрати і виплати». В багатьох країнах національне законодавство гарантує фінансування народних обранців для виконання їхніх посадових обов'язків. Там, де є таке фінансування, існує й відповідна звітність. В Законі України «Про статус народного депутата України» прописано фінансування певних видатків, пов'язаних з депутатською діяльністю, а саме: компенсація вартості проїзду, оренда житла або винайму готельного номера і витрати, пов'язані з виконанням депутатських обов'язків, у розмірі місячної заробітної плати. Також цей закон зобов'язує депутатів під час оформлення на роботу, а потім щорічно не пізніше 1 квітня подавати декларацію про майно, доходи і витрати за минулий рік. Серед питань, які цікавлять парламентарів і які наразі не зафіксовані законодавчим чином, є благодійність народних обранців, бюджетні видатки на регулювання поведінки, фінансування офіційних візитів і форма звіту про них, якщо витрати оплачує сторона, яка запрошує.

Чого дійсно бракує в українському законодавстві – це визначення поняття лобізму і загалом уведення такого феномену в законодавче поле. Депутати ідентифікували цю проблему як «прихований лобізм». І оскільки ініціатива з регулювання лобізму була б для

України справжньою новацією, етичний кодекс із розділом «Лобізм» набув би більшої ваги. Серед неперерахованих нами досі питань, які були винесені на обговорення народними депутатами, залишилися наступні: негідна поведінка під час сесійного засідання (тут маються на увазі розмови по телефону, неухвага до спікера); відповідальність одних народних депутатів перед іншими; відповідальність за розкриття інформації; права опозиції та стурбованість з приводу того, що не всі народні обранці підтримують проект етичного кодексу. Однак одні з них випадають за межі етичного кодексу чи то через занадто малий масштаб проблеми, чи то, як – от права опозиції, через її радше структурний і інституційний, а не етичний характер.

ВИСНОВКИ

Запропонований звіт свідчить про те, що наразі в українському законодавстві вже міститься багато норм, – чи не основна їхня вага, – які мають прямий стосунок до депутатської етики та антикорупційної політики. Водночас зовсім невирішеною залишається проблема лобізму. Так само є недерегульованою депутатська поведінка поза парламентом. Проведені Лабораторією законодавчих ініціатив та організаціями-партнерами обговорення і дебати показують, що депутатському корпусу, по-перше, бракує знань про наявні положення, які регулюють етичну поведінку та спрямовані на боротьбу з корупцією, а, по-друге, депутати справді мають питання, які вимагають доопрацювання. Тому етичний кодекс став би тією нагодою, завдяки якій вдалося б актуалізувати наявні етичні стандарти, ввести новітню проблематику, наприклад гендерне питання, в законодавче поле, мобілізувати наявне законодавство і заповнити відсутні прогалини в ньому.

КОДИФІКАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ДЛЯ КОДЕКСУ ПАРЛАМЕНСЬКОЇ ЕТИКИ

ЗМІСТ

1. ЗАСАДИ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

а. Загальні принципи

Конституція України

Стаття 79.

Про статус народного депутата України

Стаття 8. Депутатська етика

Про запобігання корупції

Стаття 11. Повноваження Національного агентства

Стаття 37. Вимоги до поведінки осіб

Стаття 38. Додержання вимог закону та етичних норм поведінки

Стаття 39. Пріоритет інтересів

Стаття 41. Неупередженість

Стаття 42. Компетентність і ефективність

б. Достойна поведінка в залі засідань

Конституція України.

Стаття 80.

Регламент Верховної Ради України

Стаття 36. Вимоги до виступів на пленарному засіданні Верховної Ради

Стаття 51. Дотримання дисципліни та норм етики народними депутатами на пленарному засіданні

Стаття 52. Дотримання дисципліни та норм етики промовцями на пленарному засіданні Верховної Ради

Стаття 53. Дотримання дисципліни особами, присутніми на пленарних засіданнях Верховної Ради

Про статус народного депутата України

Стаття 8. Депутатська етика

Стаття 10. Загальні положення

Стаття 24. Обов'язки народного депутата України

Стаття 37. Відповідальність за посягання на честь, гідність народного депутата України та вплив на нього, членів його сім'ї та родичів, помічників-консультантів народного депутата України

с. Відвідуваність засідань

Конституція України.

Стаття 84.

Стаття 91.

Регламент Верховної Ради України

Стаття 26. Реєстрація учасників та ведення пленарних засідань Верховної Ради

Про статус народного депутата України

Стаття 24. Обов'язки народного депутата України

Стаття 33. Фінансове, медичне та соціально-побутове забезпечення народного депутата України

d. Дресс-код

Не регулюється

2. ІНТЕРЕСИ І МАЙНО

a. Конфлікт інтересів

Про запобігання корупції

Стаття 1. Визначення термінів

Стаття 3. Суб'єкти, на яких поширюється дія цього Закону

Стаття 11. Повноваження Національного агентства

Стаття 25. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Стаття 26. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування

Стаття 27. Обмеження спільної роботи близьких осіб

Стаття 28. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Стаття 29. Заходи зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів

Стаття 30. Усунення від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті

Стаття 31. Обмеження доступу до інформації

Стаття 32. Перегляд обсягу службових повноважень

Стаття 33. Здійснення повноважень під зовнішнім контролем

Стаття 34. Переведення, звільнення особи у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів

Стаття 35. Особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

Стаття 36. Запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав

Кодекс України про адміністративні правопорушення

Стаття 1724. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Стаття 1727. Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Стаття 1728. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень

Регламент Верховної Ради України

Стаття 311. Обмеження щодо участі в обговоренні питань на пленарному засіданні Верховної Ради у зв'язку з конфліктом інтересів

Стаття 37. Види та способи голосування

Стаття 85. Порядок утворення тимчасової спеціальної комісії

Стаття 87. Створення тимчасових слідчих комісій Верховної Ради

b. Декларації

Про запобігання корупції

Стаття 11. Повноваження Національного агентства

Стаття 45. Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

Стаття 48. Контроль та перевірка декларацій

Стаття 49. Встановлення своєчасності подання декларацій

Стаття 50. Повна перевірка декларацій
Стаття 51. Моніторинг способу життя суб'єктів декларування
Стаття 52. Додаткові заходи здійснення фінансового контролю

Кодекс про адміністративні правопорушення

Стаття 1726. Порушення вимог фінансового контролю

Кримінальний кодекс України

Стаття 3661. Декларування недостовірної інформації

с. Подарунки

Про запобігання корупції

Стаття 23. Обмеження щодо одержання подарунків

Стаття 24. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними

Стаття 46. Інформація, що зазначається в декларації

Кодекс України про адміністративні правопорушення

Стаття 1725. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків

Кримінальний кодекс України

Стаття 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою

d. Лобіювання інтересів

Не регулюється

3. ВИТРАТИ І ВИПЛАТИ

Про статус народного депутата України

Стаття 23. Право народного депутата України на транспортне забезпечення

Стаття 28. Забезпечення народному депутату України умов для виконання депутатських повноважень

Стаття 32. Фінансування видатків, пов'язаних з депутатською діяльністю

Стаття 33. Фінансове, медичне та соціально-побутове забезпечення народного депутата України

4. ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ПІСЛЯ ДЕПУТАТСЬКОГО СТРОКУ

Про запобігання корупції

Стаття 26. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування

1. ПРАВИЛА ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

а. Загальні принципи

Конституція України

Стаття 79. Присяга народного депутата України: «...Присягаю додержуватися Конституції України та законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників».

Про статус народного депутата України

Стаття 8. Депутатська етика

1. У своїй діяльності народний депутат повинен дотримуватися загально визнаних норм моралі; завжди зберігати власну гідність, поважати честь і гідність інших народних депутатів, службових та посадових осіб і громадян; утримуватись від дій, заяв та вчинків, що компрометують його самого, виборців, Верховну Раду України, державу.

2. Неприпустимим є використання народним депутатом свого депутатського мандата всупереч загально визнаним нормам моралі, правам і свободам людини і громадянина, законним інтересам суспільства і держави.

Про запобігання корупції

Стаття 11. Повноваження Національного агентства

1. До повноважень Національного агентства належать:

б) здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб;

15) надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб;

Стаття 37. Вимоги до поведінки осіб

1. Загальні вимоги до поведінки осіб, зазначених у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, якими вони зобов'язані керуватися під час виконання своїх службових чи представницьких повноважень, підстави та порядок притягнення до відповідальності за порушення цих вимог встановлюються цим Законом, який є правовою основою для кодексів чи стандартів професійної етики.

Стаття 38. Додержання вимог закону та етичних норм поведінки

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, під час виконання своїх службових повноважень зобов'язані неухильно додержуватися вимог закону та загально визнаних етичних норм поведінки, бути ввічливими у стосунках з громадянами, керівниками, колегами і підлеглими.

Стаття 39. Пріоритет інтересів

1. Особи, зазначених у пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону, представляючи державу чи територіальну громаду, діють виключно в їх інтересах.

Стаття 41. Неупередженість

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону,

діють неупереджено, незважаючи на приватні інтереси, особисте ставлення до будь-яких осіб, на свої політичні погляди, ідеологічні, релігійні або інші особисті погляди чи переконання.

Стаття 42. Компетентність і ефективність

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті “а” пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, сумлінно, компетентно, вчасно, результативно і відповідально виконують службові повноваження та професійні обов’язки, рішення та доручення органів і осіб, яким вони підпорядковані, підзвітні або підконтрольні, не допускають зловживань та неефективного використання державної і комунальної власності.

в. Достойна поведінка в залі засідань

Конституція України

Стаття 80. Народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність.

Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образи чи наклеп.

Регламент Верховної Ради України

Стаття 36. Вимоги до виступів на пленарному засіданні Верховної Ради

1. Промовець повинен виступати тільки з того питання, з якого йому надано слово, та дотримуватися тривалості часу, наданого для виступу. За звичайних обставин виступ промовця не переривається.

Стаття 51. Дотримання дисципліни та норм етики народними депутатами на пленарному засіданні

1. Народним депутатам забороняється вносити до залу засідань та використовувати під час проведення пленарного засідання плакати, лозунги, гучномовці, інші предмети, які не мають на меті забезпечення законодавчої діяльності.

2. На пленарному засіданні народний депутат не повинен перешкоджати викладенню або сприйняттю виступу (вигуками, оплесками, вставанням, розмовами по мобільному телефону тощо), вживати образливі висловлювання та непристойні слова, закликати до незаконних дій.

3. Якщо народний депутат вважає, що промовець або головуючий на пленарному засіданні неправильно тлумачить його слова або дії, він може в письмовій формі звернутися до головуючого на пленарному засіданні з проханням надати йому слово для пояснень чи зауважень. Головуючий на пленарному засіданні надає народному депутату слово відразу або в кінці обговорення, але до голосування. В останньому випадку головуючий на пленарному засіданні відразу повідомляє народних депутатів про надходження такого звернення від народного депутата і визначає час, коли йому буде надано слово.

6. Якщо під час пленарного засідання народний депутат вчинив дії, що містять ознаки злочину, обговорення питань зупиняється. Головуючий на пленарному засіданні повідомляє Верховну Раду про факт, що відбувся, і оголошує перерву в пленарному засіданні або закриває його і звертається до комітету, до предмета відання якого належать питання регламенту, з пропозицією розглянути це питання і внести пропозиції щодо вжиття відповідних заходів. Якщо зазначені дії вчинені до відкриття пленарного засідання, під час його перерви чи після закриття, головуючий на пленарному засіданні повідомляє Верховну Раду про них після перерви або після відкриття найближчого пленарного засідання.

7. Якщо під час розгляду питань порядку денного пленарного засідання Верховної Ради виникає ситуація щодо різного розуміння народними депутатами застосування тієї чи іншої норми цього Регламенту, що загрожує зривом пленарного засідання, на письмове звернення двох депутатських фракцій (депутатських груп) про порушення норм цього Регламенту головуючий на пленарному засіданні оголошує перерву.

Стаття 52. Дотримання дисципліни та норм етики промовцями на пленарному засіданні

Верховної Ради

2. Якщо головуєчий на пленарному засіданні звертається до промовця, то останній повинен негайно зупинити свій виступ. Якщо промовець не зробив цього, головуєчий на пленарному засіданні припиняє його виступ.

3. Головуючий на пленарному засіданні надає промовцю додатковий час для виступу такої тривалості, на яку його виступ було перервано, за винятком випадків застосування до промовця заходів впливу, встановлених цим Регламентом.

4. Якщо промовець виступає без дозволу головуєчого на пленарному засіданні, мікрофон може бути вимкнено без попередження.

5. Якщо промовець перевищує час, відведений для виступу, або висловлюється не з обговорюваного питання чи виступає не з тих підстав, з яких йому надано слово, головуєчий на пленарному засіданні попереджає його про це, а в разі подальшого порушення вимог цього Регламенту – позбавляє його слова. Та частина виступу промовця, яка виголошена після позбавлення його слова, не включається до стенограми пленарного засідання Верховної Ради.

Стаття 53. Дотримання дисципліни особами, присутніми на пленарних засіданнях Верховної Ради

1. Особам, присутнім на пленарному засіданні Верховної Ради, забороняється вносити та використовувати під час проведення пленарного засідання плакати, лозунги, гучномовці, інші предмети, що можуть створювати перешкоди у проведенні засідання. Такі особи повинні дотримуватися дисципліни, не порушувати порядок, утримуватися від публічних проявів свого ставлення до того, що відбувається на пленарному засіданні.

2. За пропозицією головуєчого на пленарному засіданні або за пропозицією народного депутата, підтриманою однією третиною голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради, особи, які порушили вимоги частини першої цієї статті, зобов'язані покинути пленарне засідання.

Про статус народного депутата України

Стаття 8. Депутатська етика

1. У своїй діяльності народний депутат повинен дотримуватися загально визнаних норм моралі; завжди зберігати власну гідність, поважати честь і гідність інших народних депутатів, службових та посадових осіб і громадян; утримуватись від дій, заяв та вчинків, що компрометують його самого, виборців, Верховну Раду України, державу.

Стаття 10. Загальні положення

5. Народні депутати не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у Верховній Раді України та її органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп.

Стаття 24. Обов'язки народного депутата України

Народний депутат зобов'язаний:

7) додержуватись вимог трудової дисципліни та норм депутатської етики.

Стаття 37. Відповідальність за посягання на честь, гідність народного депутата України та вплив на нього, членів його сім'ї та родичів, помічників–консультантів народного депутата України

1. За образу народного депутата або наклеп на нього, а так само вплив у будь-якій формі на народного депутата з метою перешкодити виконанню ним депутатських повноважень, погрозу вбивством, насильством, знищенням чи пошкодженням майна щодо народного депутата, а також щодо його близьких родичів та його помічників–консультантів у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків, умисне заподіяння народному депутату, а також його близьким родичам та його поміщикам–консультантам тілесних ушкоджень, нанесення побоїв чи вчинення інших насильницьких дій у зв'язку з виконанням ним депутатських повноважень винні особи несуть відповідальність, встановлену законом.

2. Близькі родичі, які підпадають під дію цього Закону, – це батьки, дружина (чоловік), діти, рідні

брати і сестри, дід, баба, онуки народного депутата.

с. Відвідуваність засідань

Конституція України

Стаття 84. Засідання Верховної Ради України проводяться відкрито. Закрите засідання проводиться за рішенням більшості від конституційного складу Верховної Ради України.

Голосування на засіданнях Верховної Ради України здійснюється народним депутатом України особисто.

Стаття 91. Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених цією Конституцією.

Регламент Верховної Ради України

Стаття 26. Реєстрація учасників та ведення пленарних засідань Верховної Ради

1. Перед відкриттям кожного пленарного засідання проводиться реєстрація народних депутатів особисто на підставі пред'явлення посвідчення народного депутата та підтвердження своєї присутності власноручним підписом. У залі засідань Верховної Ради народний депутат реєструється за допомогою електронної системи в такий спосіб, що унеможливорює здійснення реєстрації замість народного депутата іншою особою.

2. На початку ранкового та вечірнього пленарних засідань Апарат Верховної Ради подає головному на пленарному засіданні список народних депутатів, відсутніх на пленарному засіданні Верховної Ради на підставі розпоряджень Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України (перебування у відрядженні, відпустці). Такий список одночасно висвітлюється на моніторі головному на пленарному засіданні.

3. Підставою для відсутності народного депутата на пленарних засіданнях Верховної Ради, які проводяться відповідно до календарного плану роботи сесії Верховної Ради, є виконання народним депутатом у цей час доручень Верховної Ради та інші поважні причини: тимчасова непрацездатність, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка у зв'язку з народженням дитини, відпустка для догляду за дитиною, відпустка у зв'язку з одруженням, відпустка у зв'язку із смертю рідних, документально підтверджені транспортні перешкоди. Поважними причинами відсутності народного депутата на пленарному засіданні Верховної Ради є й інші обставини, коли згідно з законодавством працівнику надається відпустка.

Про статус народного депутата України

Стаття 24. Обов'язки народного депутата України

Народний депутат зобов'язаний:

3) бути присутнім та особисто брати участь у засіданнях Верховної Ради України та її органів, до складу яких його обрано;

4) особисто брати участь у голосуванні з питань, що розглядаються Верховною Радою України та її органами.

10) завчасно повідомляти про неможливість бути присутнім на засіданні Верховної Ради України чи її органів керівників цих органів;

Стаття 33. Фінансове, медичне та соціально-побутове забезпечення народного депутата України

5. За дні, в які народний депутат без поважних причин не виконує свої депутатські повноваження, передбачені законом, за поданням комітету, до компетенції якого входять питання депутатської етики, народним депутатам не провадяться виплати, пов'язані з виконанням депутатських повноважень.

2. ІНТЕРЕСИ І МАЙНО

а. Конфлікт інтересів

Про запобігання корупції

Стаття 1. Визначення термінів

приватний інтерес – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях;

потенційний конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень;

Стаття 3. Суб'єкти, на яких поширюється дія цього Закону

1. Суб'єктами, на яких поширюються дія цього Закону, є:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової політики та державної політики у сфері державної митної справи;

є) члени Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів;

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку;

б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом);

в) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних комісій, утворених відповідно до Закону України "Про державну службу", Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування", Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України "Про судоустрій і статус суддів", громадських рад, рад громадського контролю, що утворені при державних органах та беруть участь у підготовці рішень з кадрових питань, підготовці, моніторингу, оцінці виконання антикорупційних програм, і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої цієї статті;

3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, – у випадках, передбачених цим Законом;

4) кандидати у народні депутати України, зареєстровані у порядку, встановленому Законом України "Про вибори народних депутатів України", кандидати на пост Президента України, зареєстровані у порядку, встановленому Законом України "Про вибори Президента України", кандидати в депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, кандидати на посади сільських, селищних, міських голів та старост;

5) фізичні особи, які:

отримують кошти, майно в рамках реалізації в Україні програм (проектів) технічної або іншої, в тому числі безповоротної, допомоги у сфері запобігання, протидії корупції (як безпосередньо, так і через третіх осіб або будь-яким іншим способом, передбаченим відповідною програмою (проектом);

систематично, протягом року, виконують роботи, надають послуги щодо імплементації стандартів у сфері антикорупційної політики, моніторингу антикорупційної політики в Україні, підготовки пропозицій з питань формування, реалізації такої політики, – якщо фінансування (оплата) таких робіт, послуг здійснюється безпосередньо або через третіх осіб за рахунок технічної або іншої, в тому числі безповоротної, допомоги у сфері запобігання, протидії корупції;

є керівниками або входять до складу вищого органу управління, інших органів управління громадських об'єднань, інших непідприємницьких товариств, що здійснюють діяльність, пов'язану із запобіганням, протидією корупції, імплементацією стандартів у сфері антикорупційної політики, моніторингом антикорупційної політики в Україні, підготовкою пропозицій з питань формування, реалізації такої політики, та/або беруть участь, залучаються до здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням, протидією корупції.

Примітка. Особи, визначені в підпункті "г" частини першої пункту 1 цієї статті, звільняються від обов'язку подання декларації за умови неперебування на інших посадах, визначених у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону.

Стаття 11. Повноваження Національного агентства

1. До повноважень Національного агентства належать:

б) здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної

поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб;

Стаття 25. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

1. Особам, зазначеним у пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону, забороняється:

1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.

2. Обмеження, передбачені частиною першою цієї статті, не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних.

Стаття 26. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування

1. Особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначеним у пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами – підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб – підприємців;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.

Стаття 27. Обмеження спільної роботи близьких осіб

1. Особи, зазначені у підпунктах "а", "в"–"з" пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону, не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

Особи, які претендують на зайняття посад, зазначених у підпунктах "а", "в"–"з" пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

Положення абзаців першого та другого цієї частини не поширюються на:

1) народних засідателів і присяжних;

2) близьких осіб, які прямо підпорядковані один одному у зв'язку з набуттям одним з них статусу виборної особи;

3) осіб, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами), а також гірських населених пунктах.

2. У разі виникнення обставин, що порушують вимоги частини першої цієї статті, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк.

Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає пряме підпорядкування.

У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади.

Стаття 28. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

1. Особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані:

1) вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;

2) повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а у випадку перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі – Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно;

3) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;

4) вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів.

2. Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не можуть прямо чи опосередковано спонукати у будь-який спосіб підлеглих до прийняття рішень, вчинення дій або бездіяльності всупереч закону на користь своїх приватних інтересів або приватних інтересів третіх осіб.

3. Безпосередній керівник особи або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади протягом двох робочих днів після отримання повідомлення про наявність у підлеглої йому особи реального чи потенційного конфлікту інтересів приймає рішення щодо врегулювання конфлікту інтересів, про що повідомляє відповідну особу.

Національне агентство у випадку одержання від особи повідомлення про наявність у неї реального, потенційного конфлікту інтересів упродовж семи робочих днів роз'яснює такій особі порядок її дій щодо врегулювання конфлікту інтересів.

4. Безпосередній керівник або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади, якому стало відомо про конфлікт інтересів підлеглої йому особи, зобов'язаний вжити передбачені цим Законом заходи для запобігання та врегулювання конфлікту інтересів такої особи.

5. У разі існування в особи сумнівів щодо наявності в неї конфлікту інтересів вона зобов'язана звернутися за роз'ясненнями до територіального органу Національного агентства. У разі якщо особа не отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона діє відповідно до вимог, передбачених у цьому розділі Закону.

6. Якщо особа отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона звільняється від відповідальності, якщо у діях, щодо яких вона зверталася за роз'ясненням пізніше було виявлено конфлікт інтересів.

7. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають повноваження державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, порядок надання окремих видів державних послуг та провадження інших видів діяльності, пов'язаних із виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, мають передбачати порядок та шляхи врегулювання конфлікту інтересів службових осіб, діяльність яких вони регулюють.

Стаття 29. Заходи зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів

1. Зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів здійснюється шляхом:

1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів;

2) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень;

3) обмеження доступу особи до певної інформації;

4) перегляду обсягу службових повноважень особи;

5) переведення особи на іншу посаду;

6) звільнення особи.

2. Особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, у яких наявний реальний чи потенційний конфлікт інтересів, можуть самостійно вжити заходів щодо його врегулювання шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням підтверджуючих це документів

безпосередньому керівнику або керівнику органу, до повноважень якого належить звільнення/ ініціювання звільнення з посади.

Позбавлення приватного інтересу має виключати будь-яку можливість його приховування.

Стаття 30. Усунення від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті

1. Усунення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, порівняної до неї особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів здійснюється за рішенням керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, у випадках, якщо конфлікт інтересів не має постійного характеру та за умови можливості залучення до прийняття такого рішення або вчинення відповідних дій інших працівників відповідного органу, підприємства, установи, організації.

2. Усунення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, порівняної до неї особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів, а також залучення до прийняття такого рішення або вчинення відповідних дій інших працівників відповідного органу, підприємства, установи, організації здійснюється за рішенням керівника органу або відповідного структурного підрозділу, в якому працює особа.

Стаття 31. Обмеження доступу до інформації

1. Обмеження доступу особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, порівняної до неї особи до певної інформації здійснюється за рішенням керівника органу або відповідного структурного підрозділу, в якому працює особа, у випадку, якщо конфлікт інтересів пов'язаний з таким доступом та має постійний характер, а також за можливості продовження належного виконання особою повноважень на посаді за умови такого обмеження і можливості доручення роботи з відповідною інформацією іншому працівнику органу, підприємства, установи, організації.

Стаття 32. Перегляд обсягу службових повноважень

1. Перегляд обсягу службових повноважень особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, порівняної до неї особи здійснюється за рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації або відповідного структурного підрозділу, в якому працює особа, у разі, якщо конфлікт інтересів у її діяльності має постійний характер, пов'язаний з конкретним повноваженням особи, а також за можливості продовження належного виконання нею службових завдань у разі такого перегляду і можливості наділення відповідними повноваженнями іншого працівника.

Стаття 33. Здійснення повноважень під зовнішнім контролем

1. Службові повноваження здійснюються особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, порівняною до неї особи під зовнішнім контролем у разі, якщо усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів, обмеження її доступу до інформації чи перегляд її повноважень є неможливим та відсутні підстави для її переведення на іншу посаду або звільнення.

2. Зовнішній контроль здійснюється в таких формах:

1) перевірка працівником, визначеним керівником органу, підприємства, установи, організації, стану та результатів виконання особою завдання, вчинення нею дій, змісту рішень чи проектів рішень, що приймаються або розробляються особою або відповідним колегіальним органом з питань, пов'язаних із предметом конфлікту інтересів;

2) виконання особою завдання, вчинення нею дій, розгляд справ, підготовка та прийняття нею рішень у присутності визначеного керівником органу працівника;

3) участь уповноваженої особи Національного агентства в роботі колегіального органу в статусі спостерігача без права голосу.

3. У рішенні про здійснення зовнішнього контролю визначаються форма контролю,

уповноважений на проведення контролю працівник, а також обов'язки особи у зв'язку із застосуванням зовнішнього контролю за виконанням нею відповідного завдання, вчиненням нею дій чи прийняття рішень.

Стаття 34. Переведення, звільнення особи у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів

1. Переведення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи на іншу посаду у зв'язку з наявністю реального чи потенційного конфлікту інтересів здійснюється за рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації у разі, якщо конфлікт інтересів у її діяльності має постійний характер і не може бути врегульований шляхом усунення такої особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті, обмеження її доступу до інформації, перегляду її повноважень та функцій, позбавлення приватного інтересу та за наявності вакантної посади, яка за своїми характеристиками відповідає особистим та професійним якостям особи.

Переведення на іншу посаду може здійснюватися лише за згодою особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи.

2. Звільнення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи з займаної посади у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів здійснюється у разі, якщо реальний чи потенційний конфлікт інтересів у її діяльності має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб, в тому числі через відсутність її згоди на переведення або на позбавлення приватного інтересу.

Стаття 35. Особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

1. Правила врегулювання конфлікту інтересів в діяльності Президента України, народних депутатів України, членів Кабінету Міністрів України, керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, суддів, суддів Конституційного Суду України, голів, заступників голів обласних та районних рад, міських, сільських, селищних голів, секретарів міських, сільських, селищних рад, депутатів місцевих рад визначаються законами, які регулюють статус відповідних осіб та засади організації відповідних органів.

2. У разі виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів у особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу (комітету, комісії, колегії тощо), вона не має права брати участь у прийнятті рішення цим органом.

Про конфлікт інтересів такої особи може заявити будь-який інший член відповідного колегіального органу або учасник засідання, якого безпосередньо стосується питання, що розглядається. Заява про конфлікт інтересів члена колегіального органу заноситься в протокол засідання колегіального органу.

У разі якщо неучасть особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу, у прийнятті рішень цим органом призведе до втрати правомочності цього органу, участь такої особи у прийнятті рішень має здійснюватися під зовнішнім контролем. Рішення про здійснення зовнішнього контролю приймається відповідним колегіальним органом.

Стаття 36. Запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані протягом 30 днів після призначення (обрання) на посаду передати в управління іншій особі належні їм підприємства та корпоративні права у порядку, встановленому законом.

У такому випадку особам, зазначеним у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, забороняється передавати в управління належні їм підприємства та корпоративні права на користь членів своєї сім'ї.

2. Передача особами, зазначеними у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, належних їм підприємств, які за способом утворення (заснування) та формування статутного капіталу є унітарним, здійснюється шляхом укладення договору управління майном із суб'єктом підприємницької діяльності.

3. Передача особами, зазначеними у пункті 1, підпункті “а” пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, належних їм корпоративних прав здійснюється в один із таких способів:

1) укладення договору управління майном із суб’єктом підприємницької діяльності (крім договору управління цінними паперами та іншими фінансовими інструментами);

2) укладення договору про управління цінними паперами, іншими фінансовими інструментами і грошовими коштами, призначеними для інвестування в цінні папери та інші фінансові інструменти, з торговцем цінними паперами, який має ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження діяльності з управління цінними паперами;

3) укладення договору про створення венчурного пайового інвестиційного фонду для управління переданими корпоративними правами з компанією з управління активами, яка має ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на провадження діяльності з управління активами.

Передача корпоративних прав як оплата вартості цінних паперів венчурного пайового інвестиційного фонду здійснюється після реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку випуску цінних паперів такого інституту спільного інвестування.

4. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті “а” пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, не можуть укладати договори, зазначені у частинах другій та третій цієї статті, із суб’єктами підприємницької діяльності, торговцями цінними паперами та компаніями з управління активами, в яких працюють члени сім’ї таких осіб.

5. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті “а” пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, призначені (обрані) на посаду, в одноденний термін після передачі в управління належних їм підприємств та корпоративних прав зобов’язані письмово повідомити про це Національне агентство із наданням нотаріально засвідченої копії укладеного договору.

Кодекс України про адміністративні правопорушення

Стаття 172⁴. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п’ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом.

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальній громаді в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), –

тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п’ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності.

Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, тягнуть за собою накладення штрафу від п’ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Примітка. Суб’єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України “Про запобігання корупції”, за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних.

Стаття 172⁷. Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів тягне за собою накладення штрафу відстадо двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Примітка.

1. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції".

2. У цій статті під реальним конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання вказаних повноважень.

Стаття 172⁸. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень

Незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Регламент Верховної Ради України

Стаття 31¹. Обмеження щодо участі в обговоренні питань на пленарному засіданні Верховної Ради у зв'язку з конфліктом інтересів

1. Народний депутат бере участь на пленарних засіданнях в обговоренні питань, щодо яких у нього наявний конфлікт інтересів, за умови публічного оголошення про це під час пленарного засідання Верховної Ради, на якому розглядається відповідне питання.

Стаття 37. Види та способи голосування:

6. Народний депутат бере участь у голосуванні з питань, щодо яких у нього наявний конфлікт інтересів, за умови публічного оголошення про це під час пленарного засідання Верховної Ради, на якому розглядається відповідне питання";

Стаття 85. Порядок утворення тимчасової спеціальної комісії

Не може бути обраний до складу тимчасової спеціальної комісії народний депутат, у якого в разі обрання виникне реальний чи потенційний конфлікт інтересів з питань, для підготовки і попереднього розгляду яких утворюється відповідна комісія. Народний депутат, кандидатура якого запропонована депутатською фракцією (депутатською групою) до складу тимчасової спеціальної комісії, зобов'язаний повідомити Верховну Раду про неможливість брати участь у роботі тимчасової спеціальної комісії за наявності зазначеної підстави.

Статті 87. Створення тимчасових слідчих комісій Верховної Ради

5) матиме у разі обрання інший реальний чи потенційний конфлікт інтересів з питань, для розслідування яких створюється відповідна комісія.

Не може бути обраний до складу тимчасової слідчої комісії народний депутат, у якого в разі обрання виникне реальний чи потенційний конфлікт інтересів з питань, для розслідування яких утворюється вказана комісія.

в. Декларації

Про запобігання корупції

Стаття 11. Повноваження Національного агентства

1. До повноважень Національного агентства належать:

8) здійснення в порядку, визначеному цим Законом, контролю та перевірки декларацій

осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

9) забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

Стаття 45. Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – декларація), за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.

2. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, подають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за період, не охоплений раніше поданими деклараціями.

Особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, зобов'язані наступного року після припинення діяльності подавати в установленому частиною першою цієї статті порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

3. Особа, яка претендує на зайняття посади, зазначеної у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, до призначення або обрання на відповідну посаду подає в установленому цим Законом порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

4. Упродовж семи днів після подання декларації суб'єкт декларування має право подати виправлену декларацію.

У разі притягнення суб'єкта декларування до відповідальності за неподання, несвоєчасне подання декларації або в разі виявлення у ній недостовірних відомостей суб'єкт декларування зобов'язаний подати відповідну декларацію з достовірними відомостями.

Стаття 48. Контроль та перевірка декларацій

1. Національне агентство проводить щодо декларацій, поданих суб'єктами декларування, такі види контролю:

- 1) щодо своєчасності подання;
- 2) щодо правильності та повноти заповнення;
- 3) логічний та арифметичний контроль.

2. Національне агентство проводить повну перевірку декларацій відповідно до цього Закону.

Стаття 49. Встановлення своєчасності подання декларацій

3. Якщо за результатами контролю встановлено, що суб'єкт декларування не подав декларацію, Національне агентство письмово повідомляє такого суб'єкта про факт неподання декларації, і суб'єкт декларування повинен протягом десяти днів з дня отримання такого повідомлення подати декларацію в порядку, визначеному частиною першою статті 45 цього Закону.

Одночасно Національне агентство письмово повідомляє про факт неподання декларації керівнику державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їх апарату, юридичної особи публічного права, в якому працює відповідний суб'єкт декларування, та спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

Стаття 50. Повна перевірка декларацій

1. Повна перевірка декларації полягає у з'ясуванні достовірності задекларованих відомостей, точності оцінки задекларованих активів, перевірці на наявність конфлікту інтересів та ознак незаконного збагачення і може здійснюватися у період здійснення суб'єктом декларування діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також протягом трьох

років після припинення такої діяльності.

Обов'язковій повній перевірці підлягають декларації службових осіб, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, суб'єктів декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, перелік яких затверджується Національним агентством.

Обов'язковій повній перевірці також підлягають декларації, подані іншими суб'єктами декларування, у разі виявлення у них невідповідностей за результатами логічного та арифметичного контролю.

Національне агентство проводить повну перевірку декларації, а також самостійно проводить повну перевірку інформації, яка підлягає відображенню в декларації, щодо членів сім'ї суб'єкта декларування у випадках, передбачених частиною сьомою статті 46 цього Закону.

Національне агентство проводить перевірку декларації на підставі інформації, отриманої від фізичних та юридичних осіб, із засобів масової інформації та інших джерел, про можливе відображення у декларації недостовірних відомостей.

2. У разі встановлення за результатами повної перевірки декларації відображення у декларації недостовірних відомостей Національне агентство письмово повідомляє про це керівника відповідного державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їх апарату, юридичної особи публічного права, в якому працює відповідний суб'єкт декларування, та спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції.

Примітка. Під службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, в цій статті розуміються Президент України, Прем'єр-міністр України, член Кабінету Міністрів України, перший заступник або заступник міністра, член Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голова Фонду державного майна України, його перший заступник або заступник, член Центральної виборчої комісії, член, інспектор Вищої ради правосуддя, член, інспектор Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, народний депутат України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Директор Національного антикорупційного бюро України, Генеральний прокурор, його перший заступник та заступник, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, член Ради Національного банку України, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступник, Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим, його перший заступник та заступник, радник або помічник Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, особи, посади яких належать до посад державної служби категорії "А" або "Б", та особи, посади яких частиною першою статті 14 Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування" віднесені до першої – третьої категорій, а також судді, прокурори і слідчі, керівники, заступники керівників державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, їх апаратів та самостійних структурних підрозділів, керівники, заступники керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію однієї або кількох областей, Автономної Республіки Крим, міст Києва або Севастополя, керівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міста республіканського в Автономній Республіці Крим або обласного значення, району в місті, міста районного значення, військові посадові особи вищого офіцерського складу.

Стаття 51. Моніторинг способу життя суб'єктів декларування

1. Національне агентство здійснює вибірковий моніторинг способу життя суб'єктів декларування з метою встановлення відповідності їх рівня життя наявним у них та членів їх сім'ї майну і одержаним ними доходам згідно з декларацією особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що подається відповідно до цього Закону.

2. Моніторинг способу життя суб'єктів декларування здійснюється Національним агентством на підставі інформації, отриманої від фізичних та юридичних осіб, а також із засобів масової інформації та інших відкритих джерел інформації, яка містить відомості про невідповідність рівня життя суб'єктів декларування задекларованим ними майну і доходам.

3. Порядок здійснення моніторингу способу життя суб'єктів декларування визначається Національним агентством.

Моніторинг способу життя здійснюється із дотриманням законодавства про захист персональних даних та не повинен передбачати надмірного втручання у право на недоторканність особистого і сімейного життя особи.

4. Встановлення невідповідності рівня життя суб'єкта декларування задекларованим ним майну і доходам є підставою для здійснення повної перевірки його декларації. У разі встановлення невідповідності рівня життя Національним агентством надається можливість суб'єкту декларування протягом десяти робочих днів надати письмове пояснення за таким фактом.

У разі виявлення за результатами моніторингу способу життя ознак корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, Національне агентство інформує про них спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції.

Стаття 52. Додаткові заходи здійснення фінансового контролю

1. У разі відкриття суб'єктом декларування або членом його сім'ї валютного рахунка в установі банку–нерезидента відповідний суб'єкт декларування зобов'язаний у десятиденний строк письмово повідомити про це Національне агентство у встановленому ним порядку, із зазначенням номера рахунка і місцезнаходження банку–нерезидента.

2. У разі суттєвої зміни у майновому стані суб'єкта декларування, а саме отримання ним доходу, придбання майна на суму, яка перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працевздатних осіб на 1 січня відповідного року, зазначений суб'єкт у десятиденний строк з моменту отримання доходу або придбання майна зобов'язаний письмово повідомити про це Національне агентство. Зазначена інформація вноситься до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та оприлюднюється на офіційному веб-сайті Національного агентства.

3. Порядок інформування Національного агентства про відкриття валютного рахунка в установі банку–нерезидента, а також про суттєві зміни у майновому стані визначаються Національним агентством

Кодекс про адміністративні правопорушення

Стаття 172⁶. Порушення вимог фінансового контролю

Несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку–нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України "Про запобігання корупції" зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Відповідальність за цією статтею за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 прожиткових мінімумів для працевздатних осіб.

Кримінальний кодекс України

Стаття 366¹. Декларування недостовірної інформації

Подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України "Про запобігання корупції", або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації –

карається позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. Суб'єктами декларування є особи, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України "Про запобігання корупції" зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Відповідальність за цією статтею за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

с. Подарунки

Про запобігання корупції

Стаття 23. Обмеження щодо одержання подарунків

1. Особам, зазначеним у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

2. Особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, можуть приймати подарунки, які відповідають загальноновизначеним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.

Передбачене цією частиною обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

1) даруються близькими особами;

2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

3. Подарунки, одержані особами, зазначеними у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

4. Рішення, прийняте особою, зазначеною у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали подарунок, вважаються такими, що прийняті в умовах конфлікту інтересів, і на ці рішення розповсюджуються положення статті 67 цього Закону.

Стаття 24. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поведіння з ними

1. Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них особи у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів:

1) відмовитися від пропозиції;

2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;

3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;

4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

2. Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації.

Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації.

У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником органу, підприємства, установи, організації, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації у разі його відсутності.

3. Предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в органі до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

4. Положення цієї статті не поширюються на випадки одержання подарунка за наявності обставин, передбачених частиною другою статті 23 цього Закону.

5. У випадку наявності в особи, зазначеної у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, сумнівів щодо можливості одержання нею подарунка, вона має право письмово звернутися для одержання консультації з цього питання до територіального органу Національного агентства, який надає відповідне роз'яснення.

Стаття 46. Інформація, що зазначається в декларації

Такі відомості включають дані про вид доходу, джерело доходу та його розмір. Відомості щодо подарунка зазначаються лише у разі, якщо його вартість перевищує п'ять прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року, а для подарунків у вигляді грошових коштів – якщо розмір таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, перевищує п'ять прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року.

Кодекс України про адміністративні правопорушення

Стаття 172⁵. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків

Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків – тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка.

Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті,

тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України "Про запобігання корупції".

Кримінальний кодекс України

Стаття 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою

1. Набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність майна, вартість якого значно перевищує доходи особи, отримані із законних джерел, або передача нею такого майна близьким родичам – караються позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.

2. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені службовою особою, яка займає

відповідальне становище,

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.

3. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.

3. ВИПЛАТИ І ВИТРАТИ

Про статус народного депутата України

Стаття 23. Право народного депутата України на транспортне забезпечення

2. У витратах на забезпечення діяльності Верховної Ради України передбачаються кошти на проїзд народними депутатами усіма видами транспорту. Кошторисом Верховної Ради України затверджується ліміт коштів, які щомісяця видаються кожному народному депутатові для компенсації вартості проїзду територією України.

Стаття 28. Забезпечення народному депутату України умов для виконання депутатських повноважень

1. Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник забезпечуються приміщенням для проведення офіційних заходів, транспортом, секретаріатом, охороною, а також коштами на представницькі цілі, які не перевищують 40 відсотків відповідного посадового окладу.

5. Народному депутату, обраному в одномандатному виборчому окрузі, на строк виконання його депутатських повноважень місцеві органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування, в управлінні яких знаходиться відповідно державна власність чи комунальна власність територіальної громади на території відповідного виборчого округу, зобов'язані надати окреме технічно обладнане службове приміщення з розташуванням у ньому постійного робочого місця помічника–консультанта народного депутата з наступним відшкодуванням витрат в установлених межах і за рахунок бюджетних призначень на забезпечення діяльності Верховної Ради України.

Народному депутату, обраному в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі, місцеві органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування, в управлінні яких знаходиться відповідно державна власність чи комунальна власність територіальної громади, надають окреме технічно обладнане службове приміщення в обласному центрі або (за заявою народного депутата) в районах, містах області, яка закріплена за народним депутатом депутатською фракцією (групою), з розташуванням у ньому постійного робочого місця помічника–консультанта народного депутата з наступним відшкодуванням витрат в установлених межах і за рахунок бюджетних призначень на забезпечення діяльності Верховної Ради України.

Розмір витрат на утримання службового приміщення, придбання необхідного технічного обладнання визначається щорічно Верховною Радою України виходячи з розміру бюджетних призначень на забезпечення діяльності Верховної Ради України за поданням комітетів Верховної Ради України, до компетенції яких входять питання забезпечення діяльності народних депутатів та державного будівництва і місцевого самоврядування.

8. Витрати, пов'язані з організацією та проведенням зустрічей народного депутата з виборцями та звітів народних депутатів, здійснюються за рахунок бюджетних призначень на забезпечення діяльності Верховної Ради України.

Стаття 32. Фінансування видатків, пов'язаних з депутатською діяльністю

3. Витрати органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, пов'язані з виконанням народним депутатом депутатських повноважень, компенсуються за рахунок коштів Державного бюджету України.

4. Народному депутату протягом всього строку виконання депутатських повноважень щомісячно відповідно до положень статей 23 і 35 цього Закону видаються кошти для компенсації вартості проїзду, оренди житла або винайму готельного номера, а також відшкодовуються витрати, пов'язані з виконанням депутатських повноважень, у розмірі місячної заробітної плати народного депутата, що не підлягають оподаткуванню.

4. ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ПІСЛЯ ДЕПУТАТСЬКОГО СТРОКУ

Про запобігання корупції

Стаття 26. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування

1. Особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначеним у пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється:

1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами – підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб – підприємців;

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;

3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності.

38
Таб. 1. САНКЦІЇ

	Положення	Регламент	Адміністративний кодекс	Кримінальний кодекс
1	<p>Регламент Стаття 51. Дотримання дисципліни та норм етики народними депутатами на пленарному засіданні</p> <p>2. На пленарному засіданні народний депутат не повинен перешкоджати викладенню або сприйняттю виступу (вигукати, оплесками, вставанням, розмовами по мобільному телефону тощо), вживати образливі висловлювання та непристойні слова, закликаати до незаконних дій.</p>	<p>Стаття 51. Дотримання дисципліни та норм етики народними депутатами на пленарному засіданні</p> <p>4. Якщо народний депутат виголошує образливі слова на адресу іншого народного депутата або депутатської фракції (депутатської групи), головуєчий на пленарному засіданні попереджає цього народного депутата про неприпустимість таких висловлювань або припиняє його виступ. Народний депутат або представник депутатської фракції (депутатської групи), на адресу яких були виголошені образливі слова, може звернутися до головуєчого на пленарному засіданні з вимогою про надання слова для репліки. Головуєчий на пленарному засіданні надає слово для репліки народному депутату або представнику депутатської фракції (депутатської групи) відразу після звернення або після завершення обговорення питання.</p> <p>5. Якщо народний депутат, депутатська фракція (депутатська група), на адресу яких були виголошені образливі слова, вважають, що конфлікт не вичерпано і порозуміння між народними депутатами не досягнуто, то вони письмово звертаються до комітету, до предмета відання якого належать питання регламенту, який розглядає це питання на своєму засіданні. У таких випадках за висновком комітету, до предмета відання якого належать питання регламенту, Верховна Рада без обговорення може прийняти рішення про позбавлення народного депутата права брати участь у пленарних засіданнях (до п'яти пленарних засідань). Це рішення доводиться до відома виборців через газету "Голос України".</p>		
2	<p>Регламент Стаття 52. Дотримання дисципліни та норм етики промовцями на пленарному засіданні Верховної Ради</p> <p>1. На пленарному засіданні Верховної Ради промовець не повинен вживати образливих висловлювань, непристойних слів, закликаати до незаконних дій</p>	<p>Стаття 52. Дотримання дисципліни та норм етики промовцями на пленарному засіданні Верховної Ради</p> <p>1. У разі порушення промовцем такої вимоги головуєчий на пленарному засіданні попереджає його про неприпустимість таких висловлювань і закликає або припиняє його виступ, а в разі повторного порушення – позбавляє права виступу на цьому пленарному засіданні.</p>		

<p>3</p>	<p>Про запобігання корупції Стаття 23. Обмеження щодо одержання подарунків</p> <p>1. Особам, зазначеним у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб.</p> <p>1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;</p> <p>2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкованні такої особи.</p> <p>2. Особи, зазначені у пунктах 1,2 частини першої статті 3 цього Закону, можуть приймати подарунки, які відповідають загально визначеним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.</p>	<p>Стаття 172⁵. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків</p> <p>Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків – тягне за собою накладення штрафу від мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка.</p> <p>Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, – тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.</p>	<p>Стаття 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою</p> <p>1. Набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність майна, вартість якого значно перевищує доходи особи, отримані із законних джерел, або передача нею такого майна близьким родичам – карається позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.</p> <p>2. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне становище, – караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.</p> <p>3. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.</p>
<p>4</p>	<p>Про запобігання корупції Стаття 25. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності</p> <p>1. Особам, зазначеним у пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону, забороняється:</p> <p>1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;</p> <p>2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють і</p>	<p>Стаття 172⁴. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності</p> <p>Порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю – тягне за собою накладення штрафу від мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької сумісництва.</p> <p>Порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або</p>	<p>Стаття 172⁴. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності</p> <p>Порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю – тягне за собою накладення штрафу від мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької сумісництва.</p> <p>Порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або</p>

<p>5</p>	<p>представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України.</p>		<p>організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляє інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), – тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності. Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, – тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу чи вилучення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.</p>	
<p>5</p>	<p>Про запобігання корупції Стаття 26. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування 2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом;</p>		<p>Стаття 172^б. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень Незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, – тягне за собою накладення штрафу від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	

<p>6</p> <p>Про заборону корупції Стаття 28. Заборона та врегулювання конфлікту інтересів</p> <p>2) повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а у випадку перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі – Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно;</p> <p>3) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;</p>	<p>Стаття 172⁷. Порушення вимог щодо заборони та врегулювання конфлікту інтересів</p> <p>Неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів – тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>Вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів – тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>		
<p>7</p> <p>Про заборону корупції Стаття 45. Подання декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування</p> <p>1. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті “а” пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов’язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – декларація), за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.</p>	<p>Стаття 172⁸. Порушення вимог фінансового контролю</p> <p>Несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, – тягне за собою накладення штрафу від п’ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку – нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані – тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p> <p>Дії, передбачені частиною першою або другою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, – тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.</p> <p>Подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, – тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч п’ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>Стаття 366¹. Декларування недостовірної інформації</p> <p>Подання суб’єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України “Про заборону корупції”, або умисне неподання суб’єктом декларування зазначеної декларації – карається позбавленням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.</p>	

ЛАБОРАТОРІЯ
ЗАКОНОДАВЧИХ
ІНІЦІАТИВ

www.parlament.org.ua